

Gereformeerde **Basisschool**

Regenboog

MHB

**Meer- en hoogbegaafdenbeleid:
passend onderwijs voor alle leerlingen**

Inleiding

1. Waarom

De noodzaak van aandacht voor meer- en hoogbegaafde leerlingen

- a. Identiteit en kwaliteit
- b. Overheid en maatschappij

2. Wie

Het (h)erkennen van meer- en hoogbegaafde leerlingen

- a. Statistische gegevens
- b. Omgevings- en persoonlijke factoren: Renzulli en Monks
- c. Kenmerken: profielen van Betts en Neihart

3. Wat en hoe

Het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen

- a. Didactiek
 - i. Handelingsgericht Werken (HGW)
 - ii. Instructie
 - iii. Taxonomie van Bloom
 - iv. Leervaardigheden
- b. Leerstofaanbod
 - i. Compacten en verrijken
 - ii. Organisatie
- c. Leerlingen

4. Wie

- 4.1. Groep 1 en 2
- 4.2. Groep 3 – 8

5. Wat

- 5.1. Verrijkingsmateriaal
- 5.2. Taxonomie van Bloom

6. Hoe en wanneer

- 6.1. Registratie - en volgsysteem
- 6.2. Groep 1 en 2
- 6.3. Groep 3 – 8
- 6.4. Ouders

Bijlagen (zie MHB map- documenten bij MHB beleidsplan)

Inleiding

Vanuit onze identiteit vindt de Regenboogschool het belangrijk om er naar te streven op school de zorg te bieden die bij ieder kind past. Dit geldt voor alle leerlingen, dus ook voor de leerlingen die extra uitdaging kunnen gebruiken.

Op basis van statistische gegevens, moeten we constateren dat dit voor ongeveer 15% van de leerlingen van een gemiddelde schoolpopulatie geldt. Dat is een aanzienlijk percentage waar je als school je onderwijsbeleid op aan zult moeten passen.

Ook vanuit de overheid worden in de vorm van Passend Onderwijs eisen gesteld aan differentiatie in het onderwijs, zodat ook deze leerlingen op hun eigen niveau uitgedaagd worden en hun talenten leren ontwikkelen. De onderwijsinspectie constateerde in 2010 dat bijna alle basisscholen wel aandacht schenken aan de onderwijsbehoeften van meer- en hoogbegaafde leerlingen, maar dat de invulling en uitwerking hiervan vaak nog te weinig structureel plaatsvindt.

Meer informatie:

<http://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuwsberichten/Het+onderwijsaanbod+aan+hoogbegaafde+leerlingen+in+het+basisonderwijs.html>

De Regenboogschool is zich hiervan bewust en streeft ernaar om het onderwijsaanbod voor meer- en hoogbegaafde leerlingen zo specifiek en meetbaar mogelijk te maken. Dit is een proces wat in ontwikkeling dient te blijven op basis van reflectie en evaluatie met en over de kinderen.

In dit Meer- en hoogbegaafdenbeleid wordt beschreven hoe we op de Regenboogschool structureel en duurzaam vorm willen geven aan verrijkend onderwijs voor deze leerlingen.

1. *Waarom*

De noodzaak van aandacht voor meer- en hoogbegaafde leerlingen

a. Identiteit en kwaliteit

Wij beschouwen het op de Regenboogschool als onze opdracht om de unieke gaven en mogelijkheden bij ieder kind te ontdekken en te ontwikkelen.

- ❖ Wij werken samen met de kinderen aan de talenten die ze van God ontvangen hebben, ieder met zijn of haar eigen onderwijs- en leerbehoeften.
- ❖ Wij willen de kinderen uitdagen om hun talenten te ontdekken en zo goed mogelijk te gebruiken.
- ❖ Wij zijn het aan de kinderen, hun ouders en aan ons zelf verplicht om onderwijs aan te bieden dat een beroep doet op de (cognitieve) vermogens van alle kinderen.

Dat betekent dat we ons ten doel stellen om het leerstofaanbod en de leeromgeving zo goed mogelijk aan te passen aan de ontwikkelingsbehoeften van de leerlingen tegen de achtergrond van de huidige maatschappelijke eisen, uitdagingen en kennis over onderwijs.

We willen dit doen vanuit de wetenschap dat God ons eerst heeft lief gehad en we zijn zorg voor ons willen voorleven en doorgeven aan de kinderen: *"U schonk mij het leven en de liefde, Uw zorg heeft mij bewaard"*. (Job 10:12)

"Wij zien elk kind als een uniek, door God geliefd kind, ieder met zijn eigen gaven en mogelijkheden"

b. Overheid en maatschappij

Met de invoering van Passend Onderwijs per 1 augustus 2014 zijn scholen en schoolbesturen verplicht te zorgen voor een passende onderwijsplek en passend onderwijs voor elke leerling. De overheid geeft op dit punt geen voorschriften hoe dit precies vorm dient te krijgen, maar verwijst naar de regionale samenwerkingsverbanden.

Meer informatie: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/begeleiding-school/hoogbegaafde-leerlingen>

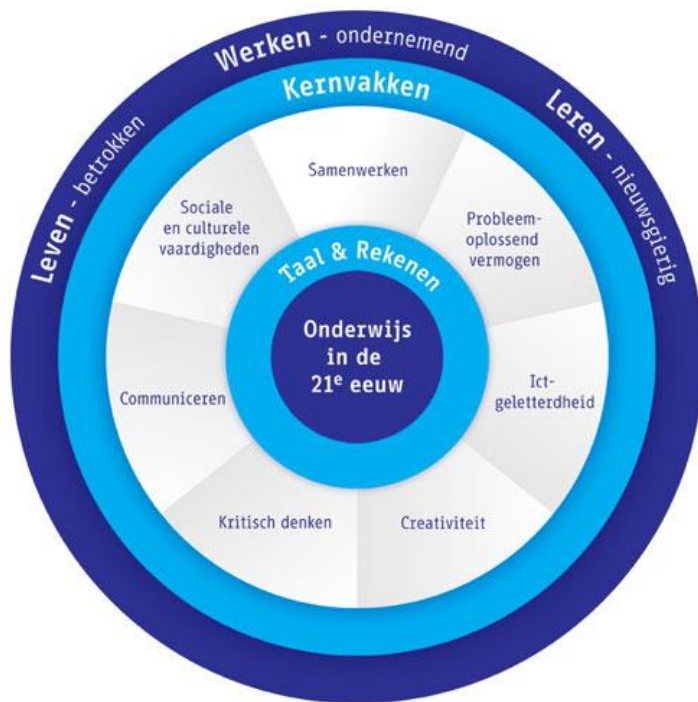
Passend Onderwijs voor alle leerlingen!

Gedachtenprikkel: wij leiden kinderen waarschijnlijk op voor banen die nu nog niet bestaan. Hoe bepaal je dan de inrichting en focus van je onderwijs? Wat hebben de leerlingen van nu nodig om straks in de maatschappij als zelfstandige, zelfbewuste en betrokken burgers te kunnen functioneren?

Uit internationaal onderzoek is een top 7 gemaakt van vaardigheden die bouwstenen vormen voor een professionele ontwikkeling binnen onze huidige netwerksamenleving. Dit zijn de zogenaamde 21st century skills. Zij vormen een brug tussen de hoofdvakken taal en rekenen en de kernvakken.

Meer informatie: <https://www.youtube.com/watch?v=V9ZwFdyEa5s&feature=youtu.be>

Dit zijn geen vaardigheden die kinderen automatisch ontwikkelen. Juist voor leerlingen die niet voldoende uitdaging ontvangen vanuit de reguliere leerstof of de input van anderen weinig tot niet nodig hebben om de leerstof te verwerken, is het belangrijk om aan deze vaardigheden structureel en expliciet aandacht te schenken.

Vorbereiden op de toekomst: wat moeten de leerlingen kennen en kunnen? Welke vaardigheden zijn belangrijk?

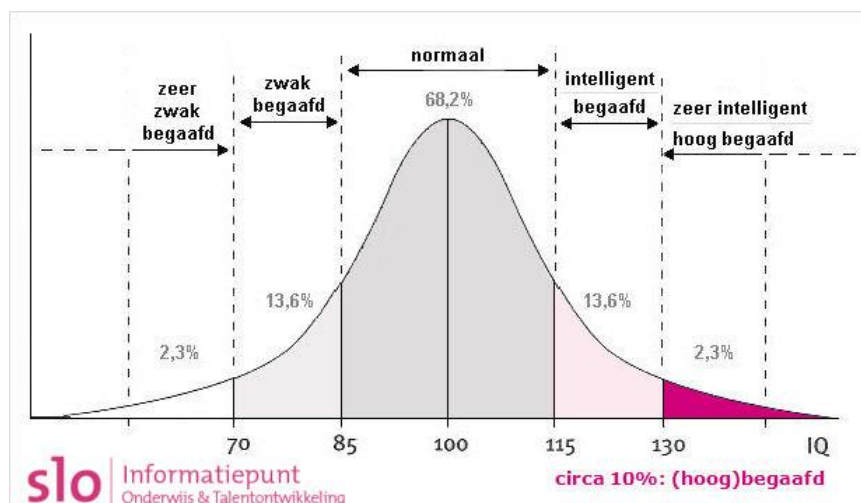
Bron: <http://www.kennisnet.nl/themas/21st-century-skills/>

2. Wie

Het (h)erkennen van meer- en hoogbegaafde leerlingen

a. Statistische gegevens

Gemiddeld genomen beschikt 70% van de bevolking over een IQ tussen de 85 en 115. Ongeveer 13% heeft een IQ tussen de 70 en 85 of tussen de 115 en 130. Ongeveer 2% beschikt over een IQ van minder dan 70 en 2% van meer dan 130.

Verdeling van IQ-scores onder de normaalverdeling – Ten opzichte van de gemiddelde IQ-score van 100 valt ca. 68% van een gemiddelde schoolpopulatie binnen een normaal IQ-bereik van 85–115 (= maximaal 1 standaardafwijking vanaf het gemiddelde). Binnen de ca. 16% die hierboven scoort, laat ongeveer 10% van de leerlingen – naast een hoge intelligentiescore – ook specifieke kenmerken zien die duiden op (hoog)begaafdheid, o.a. creërend denkvermogen en een sterke intrinsieke motivatie.

Bron: <http://talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/hoog-begaafdheid/hoge-intelligentie>

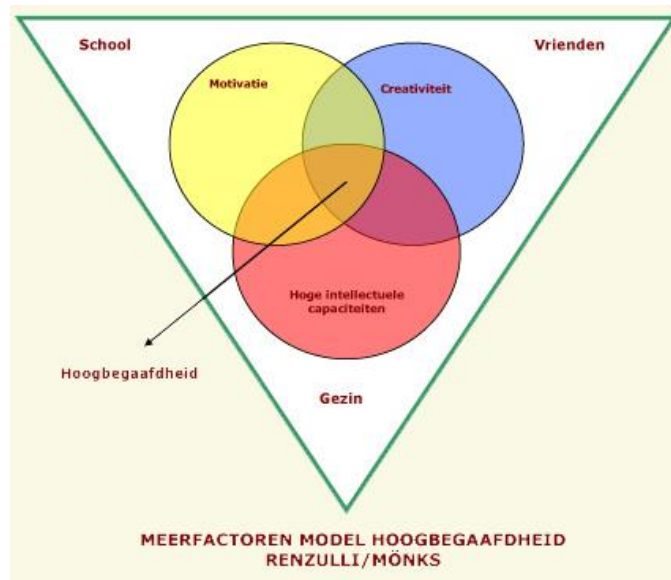
Dit gaat ook op voor een gemiddelde (basis)schoolpopulatie en schoolklas. Ongeveer 2/3 van de leerlingen zal dus voldoende uitdaging vinden in de gewone methodestof, voor ongeveer 1/6 deel van de kinderen is deze stof te moeilijk en voor 1/6 van de leerlingen juist te makkelijk.

Het meer- en hoogbegaafdenbeleid is gericht op de leerlingen die aan de reguliere lesstof te weinig uitdaging (b)lijken te ondervinden om zich op hun eigen niveau te kunnen ontwikkelen. Dit is gemiddeld genomen 15% van de leerlingen in de groep. Het verwachte uitstroomniveau van deze kinderen is vwo.

Gemiddeld genomen heeft 15% van de leerlingen in de groep waarschijnlijk extra uitdaging nodig.

b. Omgevings- en persoonlijke factoren: Renzulli en Mönks

Een van de meest bekende en meest compacte modellen die een visuele definitie van hoogbegaafdheid geven, is het model van Renzulli en Mönks.

Het model laat 2 keer 3 factoren zien die bepalend zijn voor hoogbegaafdheid:

- persoonlijkheidsfactoren

Er wordt uitgegaan van een IQ van 130 of hoger. Om te kunnen spreken van hoogbegaafdheid, moet de leerling ook sterk gemotiveerd zijn, veel doorzettingsvermogen hebben en out-of-the-box kunnen denken.

- omgevingsfactoren

Een goede begeleiding vanuit huis, een passend en gevarieerd leerstofaanbod en aansluiting bij klasgenoten (sociaal-emotioneel, maar ook cognitief), oefenen ook direct invloed uit op de leerprestaties van het kind.

Bron: <http://www.hiq.nl/hb.php>

Meer informatie: <http://www.fisme.science.uu.nl/publicaties/literatuur/6153.pdf>

Hoewel dit model uitgaat van hoogbegaafdheid, nemen we toch kennis van de genoemde factoren om ook meer inzicht te krijgen in de leerprestaties van meer begaafde leerlingen.

Een hoge intelligentie is slechts 1 van de factoren die van invloed zijn op de (leer)prestaties van meer- en hoogbegaafde

Meer informatie over theorieën en modellen over (hoog)begaafdheid is te vinden op: <http://talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/theorie-modellen>

c. Kenmerken: profielen van Betts en Neihart

De meer- en hoogbegaafdheid van leerlingen kan op heel verschillende manieren tot uiting komen in gedrag en prestaties. Hoe kun je deze leerlingen herkennen en welke begeleiding hebben ze nodig?

Betts en Neihart hebben 6 profielen (1988; herziene versie 2010) beschreven van meer- en hoogbegaafde leerlingen om persoonlijke groei op cognitief en sociaal-emotioneel gebied te kunnen stimuleren:

1. Zelfsturend autonoom

Gevoelens en houding	Gedrag	Behoeften
<ul style="list-style-type: none"> • zelfverzekerd • optimistisch • intrinsiek gemotiveerd • ambitieus, enthousiast en laat zich uitdagen • vindt het niet erg fouten te maken en leert hiervan • laat tolerantie en respect naar anderen zien 	<ul style="list-style-type: none"> • goede sociale vaardigheden • werkt zonder bevestiging, is zelfsturend en ondernemend • stelt (SMART) doelen voor zichzelf en behaalt ze • komt op voor eigen overtuigingen, is veerkrachtig • beschikt over zelfinzicht en zelfacceptatie 	<ul style="list-style-type: none"> • heeft méér ondersteuning nodig, niet minder • feedback over sterke kanten en mogelijkheden • gefaciliteerd worden om te kunnen blijven groeien • aanmoediging om risico te nemen en grenzen te verkennen en te verleggen

2. Aangepast succesvol

Gevoelens en houding	Gedrag	Behoeften
<ul style="list-style-type: none"> • inschikkelijk en afhankelijk • faalangstig • extrinsieke motivatie • kritisch over zichzelf • werkt voor een cijfer • onzeker over de toekomst • krijgt graag bevestiging, is gericht op het voldoen aan verwachtingen 	<ul style="list-style-type: none"> • haalt meestal goede cijfers (presteert vaak relatief onder) • zoekt goedkeuring en bevestiging van de leraar • vermijdt risico's • perfectionistisch • doet niet meer dan gevraagd • conformeert zich en kiest veilige activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • uitgedaagd worden boven beheersingsniveau • risico's leren nemen • assertiviteit ontwikkelen • creativiteit ontwikkelen • zelfkennis verbeteren: inzicht in zwakke en sterke punten • zelfsturing stimuleren • studievaardigheden aanleren

3. Onderduikend

Gevoelens en houding	Gedrag	Behoeften
<ul style="list-style-type: none"> • zoekt sociale acceptatie, wil 'ergens' bij horen • voelt zich onzeker en onveilig • voelt zich onder druk staan • bekritiseert zichzelf en anderen, is onzeker • heeft tegenstrijdige gevoelens over 'hoge' prestaties • betreft conflicten op zichzelf en spreekt zich niet uit 	<ul style="list-style-type: none"> • dingt af op begaafdheid of ontkent deze • valt uit bij verrijkingsstof, wijst uitdagingen af • heeft wisselende vriendschappen, past zich aan • heeft (vrijwel) geen band met de leraar of de klas • wil geen ander werk doen dan andere kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> • ruimte om keuzes te maken • leren af te stemmen en van regels te kunnen veranderen • netwerk van begaafde peers • aanmoediging bij herkenning en ontwikkeling van talenten • positieve feedback • zelfbegrip en zelfacceptatie leren ontwikkelen • gehoord en gezien worden

...DOE MIJ TOCH MAAR GEEN PLOSTAKEN... VEEL TE MOEILYK...

HOE ZOU IK...
DIT TOCH AFGESTROKEN?
IK HEB HELEMAAL NIKS
MET U AFGESPROKEN...

4. Uitdagens creatief

Gevoelens en houding	Gedrag	Behoeften
<ul style="list-style-type: none"> • zeer creatief en energiek • verveeld en gefrustreerd • wisselende zelfwaardering • ongeduldig en defensief • verhoogde gevoeligheid • onzeker over sociale rollen • sterke motivatie om innerlijke overtuigingen te volgen • wil onrecht recht zetten • kan vraagstukken doordenken en analyseren die niet eenduidig zijn 	<ul style="list-style-type: none"> • impulsief, uitdagend • stelt regels en beleid regelmatig ter discussie • is eerlijk, direct en kritisch • moeite met impulsbeheersing • drukt zich creatief uit • houdt vol bij uitdaging in interessegebieden en passies • komt op voor eigen overtuigingen en recht • kan in conflict raken met 'peers', is competitief • wisselende resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> • tact, flexibiliteit, zelfbewustzijn en controle leren (afstemmen) • creativiteit aanmoedigen • duidelijkheid over afspraken, regels en sancties • minder druk tot aanpassen • interpersoonlijke vaardigheden leren om anderen te bekrachtigen • strategieën leren om met mogelijke psychologische kwetsbaarheid om te gaan

5. D

ubbel bijzonder

Gevoelens en houding	Gedrag	Behoeften
<ul style="list-style-type: none"> • aangeleerde hulpeloosheid • intense frustratie en woede • stemmingswisselingen • gevoelig voor ontmoediging • moet (hard) werken om mee te kunnen • gebrekkig/ zwak zelfbeeld • ziet zichzelf niet als succesvol • weet niet waar hij bij hoort 	<ul style="list-style-type: none"> • laat inconsistent werk zien • presteert (beneden) gemiddeld • lijkt vaak soc.-em. jonger • kan storend gedrag vertonen • moeite met taakgerichtheid • denkt in concepten / ideeën • is ongeorganiseerd, chaotisch • heeft een (relatief) trage informatieverwerking • kan moeite hebben in omgang met peers 	<ul style="list-style-type: none"> • accent op sterke kanten • strategieën leren om met bepaalde situaties / belemmeringen om te gaan • voortdurende monitoring en ondersteuning op bijkomende stoornissen, of (kenmerken van) leer- en/of gedragsproblemen • leren doorzetten, veerkracht ontwikkelen • leren voor zichzelf op te komen

Risico:

- begaafdheidskenmerken worden niet herkend door gesignaleerde leer- / gedragsproblemen
- eventueel leerprobleem wordt niet onderkend door sterke compensatiemogelijkheden als gevolg van (hoog)begaafdheid

6. Risicoleerling / drop-out

...SCHOOL 2!?!... DRIE KEER NIKS
IN 'T KWADRAAT... WAT LEER
JE DAAR NOU HELEMAAL?...
DAT IS TOCH NIET 'T ECHTE LEVEN?!

Gevoelens en houding	Gedrag	Behoeften
<ul style="list-style-type: none"> • rancuneus en boos • depressieve gevoelens • roekeloos en manipulatief • gebrekkig zelfbeeld, defensief • onrealistische verwachtingen • voelt zich niet geaccepteerd • verzet zich tegen autoriteit • niet gemotiveerd voor beloningen die door leraren bedacht zijn 	<ul style="list-style-type: none"> • creëert crisissen • zoekt spanning, grenzen • wil werken voor de relatie • volgt buitenschoolse activiteiten, heeft hobby's • lage / inconsistente prestaties • kan zichzelf isoleren, gevoelig • vaak creatief • bekritiseert zichzelf en anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • veiligheid en structuur • een andere omgeving / leerervaringen als alternatief • een eigen programma • confrontatie met eigen verantwoording, grenzen • lat hoog en duidelijke korte termijndoelen • positieve aanmoediging • professionele hulp

Er kan ontwikkeling plaatsvinden richting het profiel van de zelfsturende, autonome leerling. Er zijn echter meerdere factoren die van invloed zijn op het gedrag en de prestaties van deze leerlingen. Het is daarom van belang dat de begeleiding van de leerling aangepast wordt op zijn

of haar cognitieve en / of sociaal-emotionele behoeften. Het overzicht van Betts en Neihart biedt hiervoor handvatten.

Bron en meer informatie: <http://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/profielen-van-leerlingen>

(Hoog)begaafdheid kan op verschillende manieren tot uiting komen. Het is van belang om gevoelens, houding en gedrag van deze leerlingen goed te interpreteren om de juiste begeleiding te kunnen geven.

3. Wat en hoe

Het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen

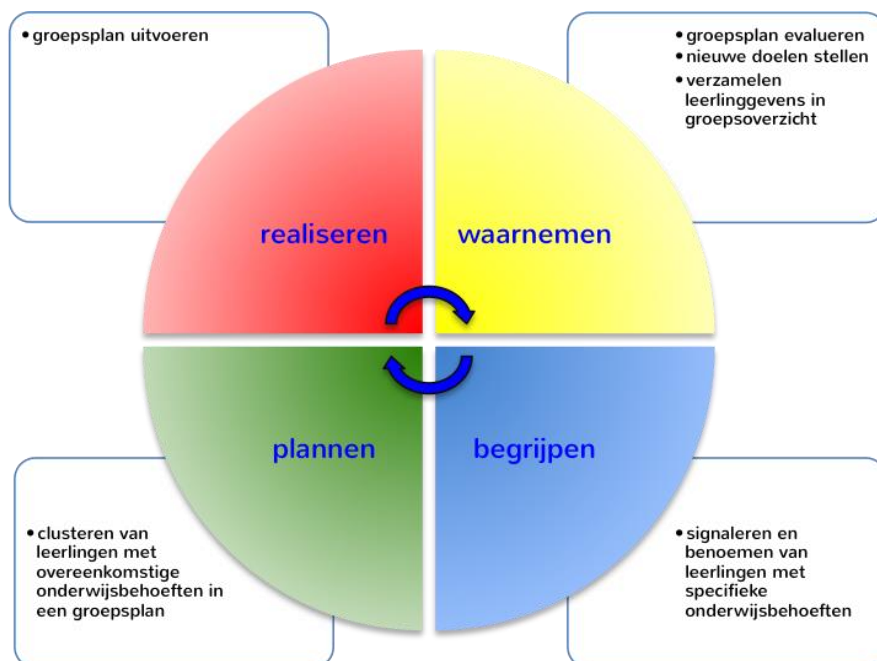
a. Didactiek

i. Handelingsgericht werken (HGW)

Op de Regenboogschool werken wij handelingsgericht. Dat betekent dat we bij de ontwikkeling van de leerlingen uitgaan van hun kansen en mogelijkheden. We stellen ons steeds de vraag: wat heeft dit kind nodig om bepaalde vooraf gestelde doelen voor een vak te kunnen bereiken?

Om hier op een systematische en planmatige manier vorm aan te kunnen geven, dienen alle specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen in kaart gebracht te worden. Op grond hiervan wordt gekeken welke leerlingen geclusterd kunnen worden. Het onderwijsaanbod dient vervolgens aangepast te worden aan de onderwijsbehoeften van de kinderen. Dit wordt vastgelegd in een groepsplan.

HGW cyclus:

Werken volgens de principes van HGW biedt de mogelijkheid om ook structureel aandacht te schenken aan leerlingen van wie de onderwijsbehoeften op het gebied van extra uitdaging liggen.

Meer informatie over HGW: <http://wij-leren.nl/hgw-handelingsgericht-werken.php>

Tijdens de les:

We geven les volgens een indeling in 3 niveaugroepen die de differentiatie in instructie, leertijd en leerstof voor verschillende vakken bepaalt:

Paarse groep: intensief (verlengde instructie en begeleide inoefening, extra leertijd en oefenstof)

Witte groep: basis (reguliere instructie, leertijd en leerstof)

Oranje groep: uitdaging (verkorte instructie, compacten van reguliere leerstof, verrijkingsmateriaal)

ii. Instructie

Bij het aanbieden van (nieuwe) lesstof, is er dus sprake van differentiatie. Niet alle leerlingen hebben dezelfde mate van instructie en inoefening nodig om de lesstof te leren beheersen en zelfstandig te kunnen verwerken.

- Structuurverlenende instructie: ADI-model

Afhankelijk van het onderwerp bieden we de nieuwe lesstof aan volgens het Activerende Directe Instructiemodel. Bij dit model verloopt de les volgens een vaste structuur die is gericht op verhogen van de betrokkenheid van de leerlingen. Het doel is om nieuwe kennis te koppelen aan voorkennis, maar biedt ook de mogelijkheid om te variëren in de lengte van de instructie. De oranje groep kan na een korte instructie zelfstandig aan het werk.

- Sturende instructie: guided reinvention

Een andere mogelijkheid is om de leerlingen te stimuleren zelf of samen een aanpak voor een taak te bedenken om tot een oplossing te komen. De leerkracht kan helpen door vragen te stellen, naar eerdere strategieën te verwijzen of naar hulpmateriaal te verwijzen, maar doet niet voor. Dit type instructie noemen we 'guided reinvention'.

Bij het samenwerken kan de leerkracht er voor kiezen om de leerlingen in homogene of heterogene groepjes te laten werken. Soms stimuleren meerbegaafde leerlingen elkaar om nieuwe kennis te creëren, soms is het leerzaam om hen aan te moedigen hun gedachten aan andere leerlingen uit te leggen en ze te leren beargumenteren. Dit leidt tot verdieping van hun eigen begrip van de leerstof en soms ook tot nieuwe inzichten.

Bron: <http://passendonderwijsaanbod.slo.nl/organisatie/instructie/banende/>

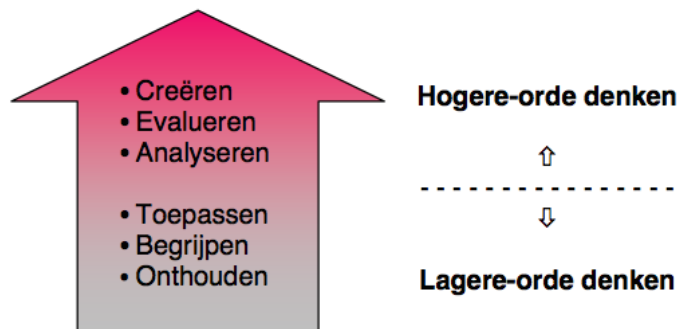
Tijdens de les:

Afhankelijk van het onderwerp, bieden we lesstof aan via:

- Structuurverlenende instructie (m.b.v. het Activerende Directe Instructiemodel)
- sturende instructie (via 'guided reinvention')

iii. Taxonomie van Bloom

In 1956 heeft de Amerikaanse onderwijspsycholoog Benjamin Bloom een model gepubliceerd waarin het leerproces van het cognitieve domein is onderverdeeld in verschillende niveaus. Deze niveaus lopen op in moeilijkheidsgraad. Ieder volgend niveau veronderstelt de beheersing van het vorige niveau.

Bloom heeft een tweedeling gemaakt tussen lagere-orde denken en hogere-orde denken. Vragen en opdrachten die gericht zijn op het hogere-orde denken, stimuleren de (meer- en hoogbegaafde) leerlingen o.a. om kritisch na te denken, zelfstandig op zoek te gaan naar informatie, out-of-the-box te denken en prikkelen het probleem-oplossend denkvermogen.

Meer informatie over de taxonomie van Bloom in de lespraktijk:

[http://www.acadin.nl/fileadmin/contentelementen/kennisnet/Acadin/Documenten/SLO -
_Handreiking_voor_lesontwikkelaars.pdf](http://www.acadin.nl/fileadmin/contentelementen/kennisnet/Acadin/Documenten/SLO_-_Handreiking_voor_lesontwikkelaars.pdf)

Tijdens de les:

We brengen differentiatie in de leerstof aan met behulp van de taxonomie van Bloom. Voor de oranje groep verwerken we vragen en opdrachten uit de hogere denkorde. Voor het antwoord op de vraag of voor de uitvoering van de opdracht, wordt een beroep gedaan op de vaardigheden die nodig zijn om te kunnen analyseren, evalueren en creëren.

iv. Leervaardigheden

1. Doelen- en vaardighedenlijst SLO

Om een complexe taak tot een goed einde te kunnen brengen, is het nodig dat de taak a. van een passend niveau is en b. de leerling uitdaagt om metacognitieve vaardigheden te gebruiken. Metacognitie is de vaardigheid om je eigen leergedrag te sturen en te controleren. De leerprestatie gaat omhoog als een leerling kan plannen, doelen stellen, maar ook kan reflecteren en kennis heeft van hoe hij of zij leert.

Vragen die een leerling zichzelf kan stellen zijn bijv.:

- Hoe leer ik eigenlijk?
- Wat weet ik al van dit onderwerp?
- Hoe kan ik deze taak het beste aanpakken?
- Waarom vind ik begrijpend lezen eigenlijk zo lastig?
- Wat wil ik dit thema leren?

Om de ontwikkeling van de metacognitieve vaardigheden van deze leerlingen te ontwikkelen, zal de leerstof passend moeten zijn en zullen deze vaardigheden als lange termijndoelen structureel aangeboden moeten worden. Daarbij wordt de computer ook als middel ingezet.

We maken hiervoor gebruik van de Doelen- en VaardighedenLijst van het SLO. [Over de inzet van deze lijst, moeten nog schoolbrede afspraken gemaakt worden.](#)

Meer over metacognitie:

b. Leerstofaanbod

i. Reguliere lesstof compacten en verrijken met verdiepingsstof

Leerlingen in de oranje groep mogen een aantal vooraf vastgestelde onderwerpen en opdrachten van het reguliere aanbod overslaan. In plaats daarvan mogen zij werken aan verrijkingsstof.

Het verrijkingsmateriaal moet voldoen aan een selectie van de volgende criteria:

- de verrijkingsstof doet een beroep op:
 - creativiteit
 - zelfstandigheid
 - metacognitieve vaardigheden
 - onderzoekende en reflectieve houding
 - interactie
- het karakter van de opdrachten is:
 - open
 - van een hoog abstractieniveau
 - in hoge mate van complex

Bron: <http://talentstimuleren.nl/onderwijs/primair-onderwijs/differentieren/1056-po-verrijken/criteria-verrijken>

ii. Organisatie

1. Individuele werkmap

De verrijkingsstof wordt aangeboden in een aparte map. Het verrijkingsmateriaal is verdeeld over vijf zorgblokken, die lopen van vakantie tot vakantie. Aan het eind van ieder zorgblok, wordt het werk samen met de leerling geëvalueerd. Hierna wordt de map weer gevuld met nieuwe verrijkingsstof.

De leerlingen leren de verrijkingsstof plannen met behulp van een formulier. Afhankelijk van de leeftijd, worden de taken per dag of per week gepland. Het doel van dit formulier is ook weer om de metacognitieve vaardigheden van de leerling te stimuleren.

2. Pittige Plustorens

Het materiaal van de Pittige Plustorens kan ook naar inzicht van de leerkracht worden ingezet.

c. Leerlingen

Welke leerlingen in aanmerking komen voor een oranje map, hangt af van twee factoren.

i. Harde factoren

Uiteraard spelen resultaten een belangrijke rol. Een 8,8 gemiddeld voor taal en rekenen en hoge A's (niveauwaarde 4,5 of hoger) voor de citotoetsen, zijn harde criteria die we hanteren.

ii. Zachte factoren

Tegelijkertijd zijn niet alle meer- en hoogbegaafde leerlingen zelfsturend en autonoom (zie het overzicht van Betts en Neihart (zie hoofdstuk 2.c.)).

Soms zal er eerst aandacht besteed moeten worden aan het sociaal-emotioneel welbevinden van een leerling, voordat hij of zij leerstof over mag slaan. Soms zal het welbevinden van een leerling juist omhoog gaan door het aanbieden van verrijkingsstof. Soms zal het zelfvertrouwen toenemen als een leerling een kleine selectie verrijkingsstof aangeboden krijgt. Soms zal een

leerling flink uitgedaagd moeten worden door een flinke hoeveelheid verrijkingstof. De ene leerling kan heel goed plannen, maar heeft moeite met afmaken. Een andere leerling heeft misschien de neiging om op te geven als de leerstof complex blijkt.

De uiteindelijke keus, ligt dus niet bij de cijfers maar bij de leerkracht en de leerling. De vraag wat de leerling nodig heeft (zie hoofdstuk 3.a.i over HGW), is hierbij leidend.

4. Wie

4.1 groep 1 en 2

Bij kinderen tot 6 jaar verloopt de ontwikkeling nog sprongsgewijs. Een periode van snelle ontwikkeling, wordt vaak gevolgd door een periode van relatieve stilstand op datzelfde gebied. Het verloop van de ontwikkeling van jonge kinderen is daarom nog niet goed voorspelbaar. We spreken in die fase niet van meer- en/of hoogbegaafd, maar van een ontwikkelingsvoorsprong. Deze voorsprong kan zichtbaar worden op vier ontwikkelingsgebieden:

- cognitief
- motorisch
- sociaal-emotioneel
- niet-cognitieve schoolse vaardigheden

Het kan voorkomen dat kleuters slechts op een of twee gebieden voorlopen. In veel gevallen blijkt dat de voorsprong op deze gebieden slechts van tijdelijk aard is. Potentieel meer- en hoogbegaafde kinderen doorlopen vaak hun ontwikkeling op meerdere gebieden versneld.

Hoe wordt gesignaleerd dat kinderen een ontwikkelingsvoorsprong hebben en wanneer komen ze in aanmerking voor de oranje groep?

1) Leerlingvolgsysteem 'Kijk'

In november en maart wordt het leerlingvolgsysteem 'Kijk' afgenomen voor de gebieden: sociaal- emotioneel, motoriek, leergebieden: taal, rekenen, begrippen. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong scoren dan boven hun leeftijd.

2) Observatie

Kinderen vallen op in de klas: door observatie tijdens de werkles en spel vallen kinderen op leergebieden of op sociaal-emotioneel gebied op.

4.2 groep 3 - 8

1) CITO

In januari en in juni worden de volgende citotoetsen afgenomen: rekenen, spelling (2x), begrijpend lezen en technisch lezen. Om in aanmerking te komen voor het werken met de plusmap, moeten plusleerlingen voor rekenen, taal of spelling een A plus (nw >4,5) score halen (3x op rij). In sommige gevallen werken ze voor meerdere zaakvakken in de oranje groep.

In groep 3 wordt na de herfstvakantie gestart met de oranje groep (dit i.v.m. het aanleren van vaardigheden en schema-hantering). In groep 4 t/m 8 kan dit na een aantal weken na de zomervakantie starten, n.a.v. toetsresultaten en leerlingoverdracht.

2) Methodetoetsen

Ook wordt gekeken naar de resultaten van de gewone methodetoetsen. Deze moeten in het verlengde liggen van de cito-resultaten. Dit betekent in de praktijk dat we verwachten van deze leerlingen dat ze gemiddeld een acht of hoger scoren voor de methodetoetsen van taal, rekenen en spelling.

3) Observatie

Het pluswerk is voor het hele schooljaar in vijf zorgblokken verdeeld. Na ieder zorgblok wordt op basis van de resultaten per leerling gekeken of het verrijkingsmateriaal nog voldoet aan de leerbehoeften van het kind. In deze beoordeling wordt ook het gedrag wat de leerling meegenomen. Het gaat hierbij om gedrag wat de leerling tijdens de gewone les vertoont, maar ook om de manier waarop de leerling met de aangeboden uitdagingen omgaat, zijn leerproces.

Het kan voorkomen dat een leerkracht moet concluderen dat een leerling de verrijkingsstof cognitief wel aankan, maar moeite heeft met andere vaardigheden die nodig zijn om de opdrachten uit te kunnen voeren. In het belang van het kind, kan het nodig zijn om de aangeboden opdrachten tijdelijk op te schorten en eerst te werken aan andere vaardigheden (*zie bijlage 1 'Doelen en vaardighedenlijst' van het SLO*).

5. Wat

5.1 Verrijkingsmateriaal

5.1.1 groep 1 en 2

Verdieping van het leerstofaanbod kan bij de kleuters in eerste instantie vaak met materiaal wat al aanwezig is. Bij het vormgeven van verdiepingsopdrachten, kan gebruik gemaakt worden van de taxonomie van Bloom om deze kinderen verder uit te dagen (zie § 3.2).

Voor meer informatie over werken met ontwikkelingsmaterialen en verrijkingsmogelijkheden: zie 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs', hfst. 6, blz. 95 – 102.

Verbreiding op het gebied van rekenen en taal kan naast het reguliere ontwikkelingsmateriaal aangeboden worden met behulp van speciale plusmaterialen.

5.1.2 groep 3 - 8

- hoofdvakken rekenen, taal en spelling

Steeds meer methodes houden rekening met het niveauverschil in de klas, zowel in de instructie als in de verwerking. Ook in onze rekenmethode 'Alles Telt' is verrijkingsstof geïntegreerd. Daarnaast is er speciaal verrijkingsmateriaal aangeschaft voor zowel rekenen als

taal. Voor het compacten van de leerstof van de taalmethode 'Taal op Maat', wordt gebruik gemaakt van de routeboekjes van Stichting Leerplanontwikkeling (SLO).

- zaakvakken

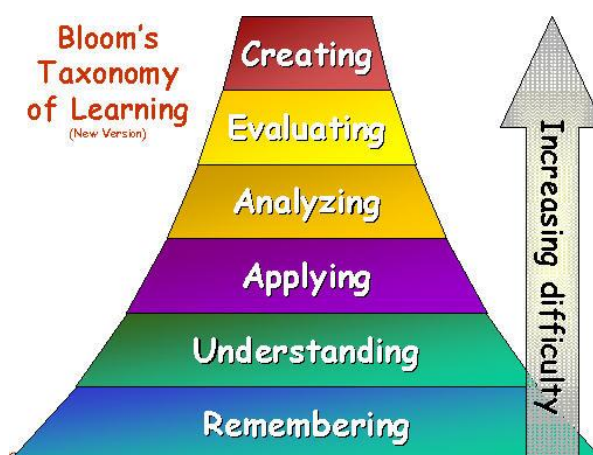
Voor de zaakvakken is het materiaal 'Projectenballade' aangeschaft, dat gebaseerd is op de taxonomie van Bloom en gericht is op informatieverwerving en –verwerking.

Verder is materiaal zoals 'Leeskrakers' en 'Denkwerk' aangeschaft om de meer algemene vaardigheden zoals logisch redeneren, het probleemoplossend vermogen en het doorzettingsvermogen van de leerlingen te trainen.

5.2 De taxonomie van Bloom

Taxonomie is de wetenschap van het hiërarchisch indelen. Vrijwel alles kan taxonomisch worden ingedeeld. Zoals Carolus Linnaeus beroemd is geworden vanwege zijn systematische indeling van planten en dieren in de biologie, zo heeft Benjamin Bloom in de jaren '50 een hiërarchische indeling gemaakt in het cognitieve gebied. Deze indeling is bekend geworden als 'de taxonomie van Bloom'. Het is een classificering van doelstellingen die binnen een opdracht nagestreefd kunnen worden. De doelstellingen zijn nauw met elkaar verbonden, kunnen slechts toegepast worden na beheersing van het vorige en nemen toe in moeilijkheidsgraad:

1. herinneren: reproduceren van informatie
2. begrijpen: combineren van gegevens
3. toepassen: gebruik maken van kennis in een nieuwe situatie
4. analyseren: redenen, oorzaken, motieven en conclusies
5. evalueren: vergelijken en beoordelen
6. creëren: met het geleerde nieuwe ideeën bedenken

Deze indeling sluit aan bij de verschillende denkniveaus van de leerlingen. Het spreekt vanzelf dat de leerlingen die meer behoefte aan uitdaging hebben, leerstof aangeboden dienen te krijgen die aansluit bij de hogere doelstellingen. Bij het bedenken van opdrachten zowel als bij het aanpassen van bestaande opdrachten, zal de leerkracht deze classificering in het achterhoofd moeten houden. Met deze

taxonomie zal passend onderwijs richting meer- en hoogbegaafde kinderen gericht vorm krijgen.

Zie bijlage 2 'De taxonomie van Bloom – hulpblad', voor een praktische uitwerking van de doelstellingen met bijbehorende actiewoorden, leerdoelen en vragen.

6. Hoe en wanneer

6.1 Registratie- en volgsysteem

In het kader van het plusprotocol zijn meerdere 'kaarten' ontwikkeld (*zie map MHB voor format*)

- *overzicht verrijkingsopdrachten*: hierop is te zien welke verrijkingsstof er is . Per leerling kan aangekruist worden welke verrijkingsopdrachten zijn gemaakt. Deze wordt in de groepsmap bewaard en bijgewerkt.

- *Taakkaart (groep 3 t/m 8)*: hierop staat aangegeven welke verrijkingsstof per zorgblok wordt aangeboden en kruist de leerkracht af welke opdrachten zijn gemaakt (vijf zorgblokken per jaar)

- *Planningskaart (groep 3- t/m 8)*: hierop worden de verrijkingsopdrachten ingepland en wordt het leerproces te geëvalueerd (zelfstandig of onder begeleiding van de leerkracht, afhankelijk van de leerling), voor de kleuters wordt een apart reflectieformulier gebruikt

- *afsprakenkaart (groep 6 t/m 8)*: om de betrokkenheid en inzet van de leerlingen te vergroten, wordt van tevoren een aantal werk- en leerafspraken met ze gemaakt en ondertekend

Iedere leerling die bij een of meerdere vakken voor pluswerk in aanmerking komt, ontvangt een speciale map waar deze kaarten in bewaard. Deze map blijft eigendom van school, maar wordt door de leerling wel meegenomen naar het volgende schooljaar. Zo blijft alle informatie gebundeld en wordt het pluswerk ook meer 'eigendom' van het kind.

6.2 groep 1 en 2

Eén ochtend tijdens de werkles gaan de kinderen van de plusgroep (oranje groep) met een opdracht aan de slag. Het aanbod dat de kinderen krijgen, hangt af van de hulpvraag of de vraag naar uitdaging. De opdracht ligt op een tafel klaar. Op het keuzebord wordt gekozen voor werkblad- tafel / oranje groep. Op de tafel liggen pictogrammen. Daarop kunnen de kinderen zien:

- 1) welke opdracht is het (motoriek / taal / rekenen)
- 2) wat moet je pakken
- 3) wat moet je gaan doen
- 4) reflectie met behulp van smiles

Vooraf wordt de activiteit alvast uitgelegd, zodat de kinderen zelfstandig kunnen starten. Als het licht tijdens het de werkles op rood hangt (= zelfstandig werken/ groep 1) of als de wekker loopt (groep 2) voor de rest de van de klas, dan komt de leerkracht langs bij de plusgroep voor hulp en aandacht.

N.a.v. van de indeling: paarse groep (intensief), witte groep (basis) en oranje groep (uitdaging), wordt ook op de andere dagen tijdens de werkles met de kinderen gewerkt. Van de kinderen uit de oranje groep wordt wat meer zelfstandigheid verwacht en bv. een werkje dat af is in 1 les (doorzetten, afmaken). De kinderen uit de paarse groep worden tijdens de werkles meer begeleidt en krijgen extra instructie.

6.3 groep 3 – 8

Werkwijze :

Begin opdracht : Kijk op je planning welke opdracht je gaat maken. Noteer op de volgkaart wat je hebt gedaan

Aan het eind van je opdracht ga je jezelf en je gemaakte werk beoordelen op je inzet, tempo, netheid, resultaat en samenwerking:

s = slecht, v = voldoende, g = goed

Op vrijdag om 12.45 laat je je werk zien aan juf of meester zien. Deze bespreekt met je:

- taakaanpak: Hoe ga je dit doen? Wat kun je doen als..?
- feedback: Hoe gaat het? Wat vind je lastig? Hoe kun je dit oplossen?
- reflectie: Hoe ging het? Wat liep goed? Hoe heb je het opgelost?

De frequentie waarmee de leerlingen iedere week in hun plusmap kunnen werken, hangt af van de te behandelen leerstof uit de methode en de mogelijkheid tot compacten van de stof. Bij de methode voor rekenen is dit grotendeels verwerkt in manier waarop de leerstof aangeboden wordt, voor taal gebeurt dit aan de hand van bijvoorbeeld het routeboekje en voor de andere vakken naar inzicht van de leerkracht.

6.4 Ouders

Op het moment dat leerlingen in aanmerking komen voor een aangepaste (plus)leerlijn, dienen ouders hiervan op de hoogte gesteld te worden. In principe zijn er vier officiële contactmomenten met ouders in een regulier schooljaar:

- september: 15-minutengesprek (toelichting en overleg)
- november: rapportgesprek (voortgang)
- februari: rapportgesprek (reflectie)
- juni: 15-minutengesprek (evaluatie)

Bij groep 1 en 2 is een contactmoment tijdens huisbezoek of oudergesprek i.p.v. tijdens een rapportgesprek.

Van ieder gesprek zal een notitie in ParnasSys worden aangemaakt.

